

## Приказ

**КУЛТУРА И НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА. УВОД У ИНТЕРКУЛТУРНУ ПРИМЕЊЕНУ ЛИНГВИСТИКУ****Оливера Дурбада (2016). Београд:  
Филолошки факултет Универзитета у Београду, 380 стр.**

Књига Оливере Дурбаде *Култура и настава страних језика: увод у интеркултурну примењену лингвистику* може се сврстати у универзитетске уџбенике опште лингводидактике за студенте основних и мастер студија. Њен значај огледа се у чињеници да је то први лингводидактички уџбеник у српској средини који је у целини посвећен културолошкој парадигми наставе страних језика.

У односу на претходну књигу, *Теорија и пракса учења и настава страних језика* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2011), у којој се ауторка залаже за термин *глободидактика*, односно *лингводидактика*, сада у поднаслову стоји термин *примењена лингвистика*, назив дисциплине чија је сфера проучавања много шира у односу на наставу страних језика (као што је познато, обухвата лексикографију, теорију и праксу превођења, рачунарску и корпусну лингвистику). Ипак, ауторки се не може замерити терминолошка недоследност, јер иако је фокус и ове књиге на настави страних језика, основне теоријске поставке и принципи интеркултурности могу се применити и у истраживањима у

оквиру других лингвистичких дисциплина, што се и показује у књизи.

Излагање је подељено на „Увод“ и шеснаест поглавља. Према проблемима који се у њима обрађују, поглавља се тематски могу груписати у она која обрађују општа питања изучавања културе и интеркултурности у друштвеним и хуманистичким наукама, затим односу језика и културе у интеркултурно оријентисаној настави страних језика.

У „Уводу“ се објашњавају општи циљеви и намена монографије. Ауторка истиче да је замисао књиге да се у најширем плану укаже на међузависност култура (општих, посебних и појединачних) и поступка учења страних језика, значај њихове испреплетаности и могућности разрешења педагошких, дидактичких и методичких недоумица које двојство културе и језика намеће. На методолошком плану значајно је интегративно сагледавање језика и културе као делова једне целине ради превазилажења оквира појединачних наука које самостално нису успевале да обухвате сложеност проблематике међукултурних сусрета. Осим тога, циљ је и да се сагледају резултати теоријског фор-

мулисања метода интеркултурне наставе, њихова постигнућа у наставној пракси и ограничења, те да се на основу тога одреде могуће смернице даљег развоја интеркултурне лингводидактике.

Први круг тема тиче се дефинисања и разграничавања различитих појмова везаних за проучавање културе, разграничавања појмова *култура* и *цивилизација* у различитим научним срединама, могућим приступима култури и интеркултурности из угла различитих друштвено-хуманистичких наука. При томе се уводе и неке нове дисциплине за нашу научну средину попут ксенологије и систематично дефинишу термини попут интеркултурног, транскултурног, супракултурног, мултикултурног, плурикултурног, кроскултурног и катакултурног. Посебна пажња посвећује се анализи појма критични догађај, под којим се подразумева искуство неспоразума и конфликта у комуникацији међу припадницима различитих култура због неочекиваних, неуобичајених или неприхватљивих поступака једне или обе стране у комуникацији. С њим се често поистовећује појам културни шок, међутим, он

---

се дефинише као психолошка реакција дужег временског трајања, у више етапа, док су културни инциденти једнократно афективно преживљени догађаји. За интеркултурно оријентисану лингводидактику веома је важно утврђивање потенцијалних ситуација у којима може настати културни шок. Овај задатак постаје тим пре важан јер се у актуелној настави симулирају хипотетичке говорне активности ради реализације комуникативне намере, при чему се приказивање културолошких неспоразума и начини њиховог могућег превазилажења избегавају ради увежбавања говорне активности.

Други тематски круг посвећен је расветљавању многоструких односа језика и културе. Представљају се хипотезе језичког релативизма и универзализма (учење Чомског), а затим и социолингвистичке теорије поникле на теренским истраживањима Базила Бернстајна (хипотеза дефицита) и Вилијама Лабова (хипотеза диферентности). Представљање социолингвистичких теорија значајно је јер се утицај социолингвистике на савремену наставу страних језика огледа у тематизовању одређених социокултурних појава у настави. Међутим, иако савремени наставни планови дају значајно место социокултурним компетенцијама, наука још увек није дала јасан концепт за њихову реализацију, што је последица недовољно јасно дефинисане социокултурне компетенције у кључним лингводидактичким документима последњих деценија, у чему аутор види простор за будућа истраживања.

Као посебно интересантне за проучавање односа језика и културе

ауторка види семантички и прагматички језички ниво. Стога је интеркултурно оријентисаној семантици и прагматици посветила два посебна поглавља у којима се сагледавају специфичности двеју лингвистичких дисциплина у интеркултурном контексту и њихови предмети проучавања. Тако се интеркултурна семантика дефинише као дисциплина која се бави сличностима и разликама у значењу речи, њиховој категоризацији и концептуализацији стварности уопште у односу на културне специфичности одређених језичких средина. Појам концепта ову област свакако приближава когнитивној лингвистици и лингвокултурологији, а сазнања до којих се долази семантичким проучавањима нису значајна само за лексичко-семантичку дидактизацију у настави страних језика, већ и за науку и праксу превођења и лексикографију. Исто тако, интеркултурна прагматика проучава оне аспекте комуникације условљене културним контекстима, као што су реализација одређених говорних чинова у различитим језичкокултурним срединама, израз лица и растојање међу саговорницима, улога учтивости и њене језичке реализације као културно маркиране категорије и фактори невербалне комуникације. Приликом комуникације на страном језику семантички и прагматички елементи такође могу изазвати деловање негативног трансфера, те проучавања сличности и разлика на плану интеркултурне семантике и прагматике могу имати плодну примену у лингводидактици.

Све наведено уводи читаоца у последњу тематску целину монографије, посвећену интеркултур-

но оријентисаној настави страних језика. Свест о значају културе у настави језика у одређеној мери одувек је карактерисала лингводидактичку мисао, али пораст интересовања за ову тему у лингводидактици отпочиње крајем 20. и почетком 21. века. То интересовање, које је изнедрило и појаву интеркултурне компетенције, ауторка повезује са две појаве – комуникативним приступом настави страних језика и залагањем за вишејезичност у свим званичним документима на европском простору. Комуникативни приступ настави језика утицао је на промену приступа културолошким садржајима у прагматичком смислу, јер је потребно увежбати обрасце језичког понашања у одређеним комуникативним ситуацијама које су одређене, између осталог, и културолошки, али и у васпитном смислу, јер је потребно изградити свест о културолошким садржајима и подстаћи ученике да проналазе сличности и разлике између својих и страних културних датости, да откривају опште и појединачно у својој и страниј култури. Тако схваћени културни садржаји не омогућавају само успешну комуникацију, већ и лакше сналажење појединца у другачијем и вишејезичном социокултурном окружењу. Зато се под интеркултурном компетенцијом сматра способност појединца да комуницира, делује и ствара у социјалном окружењу других културно различитих појединаца и група. Међутим, остаје отворено питање њеног места у систему осталих компетенција – граматичке, социолингвистичке, дискурсне и стратешке.

Остваривању циљева интеркултурно оријентисане наставе час-

то не погодује ни садржај уџбеника страних језика у којима се културолошке чињенице представљају енциклопедијски и фактографски. Традиционални приступ обрађивања културних датости нужно је допунити поступком мултиперспективизације, то јест одређеном културном обрасцу треба прићи из више углова како би се избегла опасност од представљања културе као заокруженог и целовитог ентитета. У том поступку могу значајно помоћи културно-имерзиони подстицаји, што подразумева коришћење широког спектра наставних материјала, како оних текстуалног, тако и оних визуелног карактера. Истицање текста у најширем смислу посебно је значајно јер представља реафирмацију књижевног текста, који је неправедно запостављен у лингводидактици још од времена грамагичко-преводног метода, при чему се у ери комуникативне лингводидактике заборавило на функционално-прагматичке, васпитно-педагошке и уметничко-естетске функције текста, а које су важне и за интеркултурну лингводидактику. Наравно, приликом избора текстова треба имати у виду њихову жанровску разноликост и способност да се прилагоде одређеним лингводидактичким циљевима на различитим етапама учења страних језика. Ауторка даје бројне примере дидактизације културне материје кроз текст и аудио-визуелне материјале. Тако обрада културно маркираног концепта матуре у француском јавном дискурсу започиње разгледањем фотографија и дискусијом о њима, да би се на другом степену интерпретације обрађивали подаци вербалног карактера. На последњем нивоу те-

матизују се интеркултурне семантичке датости. Овако представљена материја не би у наставом процесу била издвојена у посебан одељак културе, већ би се обрађивала с комуникативним циљем развоја рецептивних и продуктивних језичких вештина у оквиру комуникативне парадигме.

На крају ауторка представља критике концепта интеркултурно оријентисане наставе и сама се укључује у дискусију. Најгласније критике тичу се евроцентричности датог концепта који се развија пре свега на англосаксонском приступу датој материји, те занемарује остале регионе и тако одржава постојећу културну и језичку хегемонију. На плану наставе настаје проблем операционализације концепта интеркултурности, пре свега због природе самог предмета, али и наставника као његовог носиоца, који је као и сваки човек склон стереотипизацији. Од спорних питања није решено ни питање евалуације, јер се о интеркултурној компетенцији ученика може просуђивати тек ван учионице, у живој језичкој пракси. А ту аутори који фаворизују интеркултурни приступ настави често заборављају да успех у комуникацији не зависи пресудно од интеркултурне, већ пре свега од језичко-комуникативне компетенције. Осврћући се на ове критике, ауторка издваја свој поглед на дати концепт истичући да је појам културне аутентичности у настави, а самим тим и интеркултурне лингводидактике, могућ само ако се заснује на текстуалној и дискурзивној аутентичности, то јест раду на тексту у најшире схваћеном смислу, јер се на тај начин уважава основни циљ наставе страних језика

– оспособљавање за комуникацију уз афирмацију идеје интеркултурности. Тако ауторка интеркултурну наставу смешта у домен комуникативног приступа настави, који обогаћује неправедно запостављеним радом на тексту.

Уџбенички карактер књиге истичу и додаци уз свако поглавље. У њима се налазе питања за проверу усвојености материје о којој је у датом поглављу била реч, али и подстицајне теме за дискусију које отварају даљи пут за проширивање знања и изналажење нових извора.

Приказана монографија на систематичан начин представља досадашња истраживања и теоријске разраде интеркултурно оријентисане наставе страних језика одређујући њено место у систему друштвено-хуманистичких наука, науке о језику и саме лингводидактике. У њој се описују поступци и дају корисни савети како се теоријске поставке културолошке парадигме наставе страних језика могу применити у живој наставној пракси и превазићи проблеми који често настају приликом тематизације културно маркиране материје. Међутим, оно што ову књигу посебно издваја је што не даје увек заокружена упутства и препоруке, већ подстиче студенте на самостални рад, креативност и истраживање указујући им на актуелна питања савремене лингводидактике и других дисциплина примењене лингвистике која и сами могу истражити.

*Стефан Милошевић*  
*Филолошки факултет,*  
*Универзитет у Београду*